

*Зоран Милошевић**
Институт за политичке судије, Београд

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА СТАВОВА „ДНЕВНОГ АВАЗА“ О ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ И ТУРСКОЈ ЗА ПЕРИОД ОД 1. СЕПТЕМБРА ДО 10. НОВЕМБРА 2013. ГОДИНЕ**

Сажетак

У чланку се анализира писање сарајевског дневног листа „Дневни аваз“ о Европској унији и Турској. Аутор је дошао до закључка да овај лист више пише о Европској унији него о Турској, али ставови писаца прилога су према првој доминантно негативни, а према другој позитивни. Разлог негативног вредновања Европске уније је примена политике „штапа и шаргарене“, при чему Брисел више користи штап, понижавајући тако муслимане, како то тумачи „Аваз“.

Кључне речи: Европска унија, Турска, Босна и Херцеговина, геополитика, интеграције, Србија, медији.

Босна и Херцеговина је последњих деценија поприште различитих интереса, а улога и разни притисци САД-а, НАТО-а и Европске уније на простору бивше СФР Југославије толико су евидентни да се тешко може говорити о „добровољном учешћу у евроатлантским интеграцијама“. Наиме, САД, НАТО и Европска унија су „(по)родиле“ БиХ као независну државу у границама те републике док је била у саставу СФРЈ. Они си били и главни режисери грађанског рата у БиХ, главни заштитник босанскохерцеговачких

* Научни саветник

** Овај рад је настао у оквиру научног пројекта бр. 179009 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

муслимана и Хрвата и у великој мери одредили су и исход рата.¹⁾ После потписивања мировног споразума у Дејтону у САД-у, створена је „независна БиХ“ у форми конфедерације, која се налази под међународним протекторатом мировних војних снага под командом НАТО-а. Године 2004. НАТО је бригу о БиХ предао Европској унији, која од тада води главну реч у овој формално независној држави.

Пошто су САД и Европска унија током рата подржавале муслимане у БиХ, после рата „изгледало је логично да теже (муслимани – З.М.) ка чланству у ЕУ и НАТО-у“.²⁾ Но, после свих искустава и проба, сада се све стране суочавају са политичарима који имају другачије приоритете, а оно што је некада изгледало логично сада више није.³⁾

Босна и Херцеговина је последњих година стална мета критике бриселске бирократије, иако је, бар према ставовима записаним у различитим документима, приступање Европској унији политички приоритет ове државе настале разбијањем Југославије. Аспирација БиХ за стицањем пуноправног чланства у ЕУ заснована је на наводном „широком политичком консензусу“. Донесене су: Декларација о специјалним односима с ЕУ из 1998. и одлука Вијећа министара БиХ, Резолуција Парламентарне скупштине БиХ из 1999, као и Изјава председника политичких странака 2003. године. Парламентарна скупштина БиХ усвојила је закључке према којима, између осталог, постоји потпуни политички консензус да је чланство БиХ у ЕУ највећи приоритет.⁴⁾ Круна свега је и усвајање Стратегије интегрисања БиХ у Европску унију, 2006. године. Но, пошто је Стратегија документ који поставља циљеве које треба остварити до пуноправног чланства БиХ у ЕУ, зачудо у овом политичком документу *нису предвиђени рокови за испуњење тих циљеве*

1) Боснија и Херцеговина, ЕС и НАТО, <http://www.bygeo.ru/strany/belgiya/1387-bosniya-i-hercegovina-es-i-nato.html>, 3-04-2012.

2) Исто.

3) Упор.: Зоран Милошевић, *Идентитет Европе – будућност муслимана у Европској унији*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

4) Види: *Стратегија интегрисања БиХ у ЕУ*, април 2006. Вијеће министара, Сарајево, 2006. http://www.ads.gov.ba/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=2293%3Astrategija-integrisanja-bosne-i-hercegovine-u-evropsku-uniju&catid=56%3Aosnove-evropskih-integracija&Itemid=179&lang=bs Упор. Изјава број: 01-50-3-180/04 од 18.2.2004. којом председници политичких странака које имају посланике у Парламентарној скупштини БиХ «потврђују своју спремност на политички консензус и даљу демократизацију Босне и Херцеговине у оквиру уставног поретка, ради уласка у Европску унију и Партнерство за мир».

ва. На основу Стратегија биће израђени планови који ће прецизно формулисати политике и програме по секторима. Под програмима треба подразумевати документ који ће утврђивати циљеве, акције, правце, средства, носиоце активности и рокове за њихово остварење у одређеној области или сектору (нпр. Програм превођења *acquis communautaire*,⁵⁾ Програм усвајања *acquis communautaire* у домену конкуренције, Програм израде преговарачких позиција). На основу Стратегије и планова биће разрађивани годишњи програми активности по институцијама с прецизним роковима њиховог спровођења.⁶⁾

Све, дакле, изгледа идилично. Постоји консензус свих релевантних политичких субјеката, као и одлуке надлежних институција, да БиХ приступе интеграцији у Европску унију. Но, да ли је заиста тако?

Овде треба видети како, пре свега, босанскохерцеговачки муслимани разумеју европске интеграције. Уколико независно сагледамо политичку традицију муслимана у БиХ, а посебно улогу Алије Изетбеговића и његове *Исламске декларације* у стварању „самосталне БиХ“, видећемо да постоји проблем различитих мотива за интеграције. Наиме, када се говори о БиХ у ЕУ треба знати да неки муслимански лидери то не доживљавају политички искрено – већ ако се мора у Унију, онда се тамо иде - али не да би се европеизовали Бошњаци, него да би се ислам проширио по Европи.⁷⁾ Мотив је, очигледно, мисионарски у чисто верском смислу а не модерно политички. Другим речима, према таквима, муслимани БиХ не желе да развијају грађански концепт Европске уније, односно да изграђују европски идентитет и модерну нацију, какве су осмислили западни политичари, већ да Унију обликују по исламском моделу.

Политичко наслеђе и идеологија муслимана у БиХ, према Ненаду Кецамовићу, није искрено усмерено ка интеграцијама у Европску унију. Наиме, муслимански програм у БиХ је заснован на *Исламској декларацији* Алије Изетбеговића, који је реислами-

5) Појам *acquis communautaire* је преузет из француског језика, а означава „укупно законско наслеђе ЕУ“ (држава чланица и саме ЕУ).

6) *Стратегија интегрисања БиХ у ЕУ*, април 2006. Вијеће министара, Сарајево, 2006. http://www.ads.gov.ba/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=2293%3Astrategija-integrisanja-bosne-i-hercegovine-u-evropsku-uniju&catid=56%3Aosnove-evropskih-integracija&Itemid=179&lang=bs

7) Ненад Кецамовић, Рахметли Алија деценију касније, *Press RS*, 12. новембар 2013, стр. 5.

зовео муслимане Бошњаке, пошто су - рекло би се, били фрустрирани конвертитством предака и изолацијом у хришћанској Европи – претходно су били прихватили марксистичку идеологију СФР Југославије, чиме су одступили од исламских начела. Друго, уместо усвајања грађанске националне свести Изетбеговић је успео да муслиманима у БиХ усади у срца и ум сазнање да припадају „великој заједници од 700 милиона муслимана од Марока до Индонезије“. Треће, оставио је „Исламску декларацију“ као дугорочан политички програм, који на радном столу не држи само његов син Бакир.⁸⁾

У условима када политичке партије нису поуздане, САД и ЕУ се ослањају на невладин сектор. Према признању самих актера у евроатлантским интеграцијама, један од најважнијих субјеката популаризације интеграције у БиХ су невладине организације, а не политичке партије, што много говори о поверењу Вашингтона и Брисела у овдашње политичаре. Према изјави директора Дирекције за европске интеграције у БиХ, Османа Топчагића, једну од главних улога у интегрисању БиХ у Унију имају невладине организације. „Ми у Дирекцији за европске интеграције гледамо на невладине организације као на партнера у подизању свјесности грађана о самом процесу интегрисања Босне и Херцеговине у Европску унију“.⁹⁾

Успех процеса интегрисања БиХ у ЕУ зависи, према речима директора Дирекције за европске интеграције у БиХ, Османа Топчагића, и од степена познавања и разумевања Европске уније, њеног устројства, институција, политика, суштине самог Процеса стабилизације и придруживања, а такође и позиција власти БиХ, њених одлука у вези са прикључењем у ЕУ. Одсек за промоцију Дирекције за европске интеграције је припремио Програм информисања јавности о процесу европских интеграција, како би цели процес био што транспарентнији. Основни циљеви дефинисани у Програму су следећи: подићи ниво знања о процесу европских интеграција, придобити подршку јавности и створити позитиван став према европским интеграцијама, успоставити оквир за сарадњу између владе и јавности и подстицати активно учешће у дебасти око усвајања европских стандарда и будућег чланства у ЕУ.¹⁰⁾

8) Исто. Упор.: Зоран Милошевић, *Нежељене интеграције*, Срби између неоосманске Турске и атлантистичке Европске уније, Примапром ДОО, Бања Лука, 2013.

9) Osman Topčagić, *Bosna i Hercegovina na putu ka Evropskoj uniji: postojeće partnerstvo sa nevladinim organizacijama*, http://www.dei.gov.ba/direkcija/direktor/govori_intervjui/default.aspx?id=651&langTag=bs-BA

10) Исто.

Институција са супротним програмима у БиХ нема. То значи да је сва кампања око уласка у ЕУ у БиХ крајње једнострана, односно недемократска.

Ако су све парламентарне политичке партије БиХ искрено усмерене ка интегрисању БиХ у ЕУ, како се то сведочи у разним декларацијама, резолуцијама и изјавама, онда је занимљиво како једна од тих партија, Савез за бољу будућност БиХ и њен лидер Фахрудин Радончић у свом листу пише о Унији.¹¹⁾ Треба, свакако, подсетити на то да у Програмској декларацији СББ БиХ пише „Пуноравно чланство у НАТО-у и ЕУ су приоритети вањске политике БиХ“,¹²⁾ али да ли и ове партије? Ова „чудна“ формулација наводи на сумњу, јер Програмска декларација је партијски, а не државни документ, те би требало да стоји „приоритет СББ БиХ“.

Ако је политика уласка БиХ у ЕУ остала недоречена, занимљиво би било како се у том погледу понашају босанскохерцеговачки медији, посебно „Дневни аваз“¹³⁾ као један од најчитанијих дневних листова.

У анализираном периоду „Дневни аваз“ је објавио 50 чланака о Европској унији, а о Турској 12.

11) Лидер СББ БиХ, Фахрудин Радончић, рођен је 1957. године у Подгорици, Црна Гора. Радио је као новинар, а у 23. години живота постао је уредник омладинског листа Црне Горе „Омладински покрет“ из Титограда. Од 1988. до почетка рата у БиХ – 1992. године је радио као црногорски дописник загребачког недељника „Данас“. Радончић је 1990. године објавио књигу „10 000 дана робије“, односно, биографију Адема Демаџија, Албанца који је у затворима бивше СФР Југославије провео 28 година због сепаратистичких ставова, односно „борбе за самосталност Косова и Метохије“.

Године 1991. основао је издавачку кућу „Аваз“. Године 1993. покренуо је у Сарајеву недељник „Бошњачки аваз“, а две године касније је покренуо дневни лист „Дневни аваз“, који му је 2009. године донео, како је сам изјавио за загребачки „Национал“, пола милијарде конвертибилних марака добити.

Политичку партију Савез за бољу будућност БиХ (СББ БиХ) регистровао је октобра 2009. године, а за њеног председника изабран је на конгресу партије одржаном, 5. јуна 2010. у Сарајеву. Види: <http://database.cin.ba/baza/biography.php?id=119>

12) Програмска декларација СББ БиХ, Сарајево, јун 2010. године, стр. 61. <http://www.sbb-bh.ba/uploads/Dokumenti/PROGRAMSKA%20DEKLARACIJA.pdf>

13) Ради потпунијег увида у уређивачку политику «Дневног аваз» потребно је видети и следећи чланак: Зоран Милошевић/Александра Мировић, Етно-конфесионални идентитет Срба у «Дневном авазу», у зборнику: *Национални идентитет и религија*, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 205-244.

ТАБЕЛА бр. 1: Број чланака о ЕУ и Турској

	%	Број чланака
О Европској унији	80,64	50
О Турској	19,36	12

ТАБЕЛА бр. 2: Ставови аутора чланака о ЕУ

+ (y %)	0 (y %)	- (y %)
14	38	48

О Турској „Аваз“ је писао доста мање, у свега 12 чланака, али углавном у позитивном контексту.

ТАБЕЛА бр. 3: Ставови аутора чланака о Турској

+ (y %)	0 (y %)	- (y %)
58,33	33,34	8,33

Ставови аутора чланака о Европској унији су доминантно негативни, а општа одлика ових текстова је да је Унија представљена као „насилничка политичка творевина“ која БиХ „удара шамаре“, односно користи политику „штапа и шаргарепе“, при чему чешће посеже за штапом.

БиХ и Европска унија

У «Дневном авазу» од 14. септембра 2013. године анализира се питање повратка виза за грађане БиХ «због неиспуњавања услова за придруживање ЕУ»; дакле, као казнена мера. «Иако је Европски парламент (ЕП) прије два дана усвојио механизам за враћање визног режима, он ни у ком случају неће бити покренут ове године, сазнаје «Дневни аваз».¹⁴⁾ После одлуке ЕП, она мора бити прихваћена на Већу министара ЕУ, па министрима правосуђа, па нови састанак... Због тога се извори новинара Наумовића надају да се процедура може тек завршити крајем године, али има и доданих «охрабрујућих» чињеница. Поновно увођење виза, ипак, неће ре-

14) С. Наумовић, «ЕУ ништа не добива враћањем виза», *Дневни аваз*, 14. септембар 2013, стр. 4.

штити захтеве грађана из БиХ за азил, а уз то би и повратак на пређашњи визни режим представљало и кршење људских права.

Као ексклузивни текст «Аваз» је 13. септембра 2013. године објавио интервју са европским комесаром Штефаном Филеом у коме је овај европски политичар изнео «прецизна очекивања» од од босанскохерцеговачких политичара.

Та очекивању су следећа: да БиХ спроведе пресуду «Сејдић – Финци»¹⁵⁾, прилагођавању трговинског дела Споразума о стабилности и придруживању после приступања Хрватске ЕУ, затим следи формирање услова за чланство у Унији.¹⁶⁾

Половином септембра, тачније 13. 9. 2013. године «Аваз» доноси чланак у коме обавештава читаоце да су «Отворена врата за враћање виза», јер је Европски парламент са 328 гласова посланика (257 је било против и 46 уздржано) прихватио захтев Европске комисије да се усвоји тзв. суспензивни механизам, којим се омогућава у првом реду враћање визног режима земљама западног Балкана.¹⁷⁾ «Аваз» је за ово окривио Роме из Србије и Македоније, а не своје политичаре који нису «испунили дата обећања». БиХ, да подсетимо, од 2010. године има безвизни режима са државма Уније.

Еуфеминистички звучи и следећи став неименованог званичника ЕУ, који тврди да БиХ срља у изолацију, а да уопште нема речи о томе да Брисел хоће да је изолује. «Босна и Херцеговина све више срља у самоизолацију, упозорење је високог званичника Европске уније. Званичник ЕУ истиче да је наша земља већ под санкцијама.»¹⁸⁾ Другим речима, одговорност за увођење санкција БиХ од стране Уније пребацује се на БиХ. «Не ради се о томе да и замрзавамо имовину и смењујемо неодговорне. То није посао Европске уније. Ради се о нечем много горем – БиХ је све више и више црна рупа на Балкану. Нама није у интересу да у мору Уније имамо простор на који морамо трошити новац да бисмо га

15) Ради се о томе да према важећим законима у БиХ кандидати за председништво не могу бити припадници националних мањина. Сејдић је Ром, а Финци Јеврејин и не могавши да се кандидују на изборима тужили су БиХ суду у Стразбуру и добили спор. После тога Брисел је наложио промену Устава БиХ, као и ентитета, што још није урађено.

16) Амил Дучић, «Нека бх. челници држе до части и покажу резултат», *Дневни аваз*, 13. 9. 2013.

17) С Наумовић, «Отворена врата за враћање виза!», *Дневни аваз*, 13. септембар 2013. Стр. 2.

18) С Наумовић, «Новац за БиХ послан на Косово», *Дневни аваз*, 12. септембар 2013, стр. 2.

заобилазили. Ми желимо БиХ у ЕУ, али БиХ не жели у ЕУ».¹⁹⁾ Као пример наводи да већи део новца који је БиХ изгубила из фондова предприступне помоћи (ИПА) иде у друге делове региона – Ко-смет и Србију. Ради се о десетинама милиона евра за период 2014 – 2020. године. Угрожена је и помоћ за развој туризма, средњих и малих предузећа и сектор планирања, од 11 милиона евра.²⁰⁾ Но, треба бити реалан и рећи да за предприступни новац има услов. «Ми нећемо ходати по опћинама, кантонима, ентитетима, дистриктима... да бисмо сакупили те одговоре (на питања где новац иде, преко кога се троши, како је новац потрошен). Ми хоћемо одговор са једног места».²¹⁾ Услов је, дакле, унитарна БиХ.

Британски амбасадор у БиХ, Нејдел Кејси у интервјуу за „Аваз“ каже: „Ако БиХ пропусти поледњи воз у процесу придруживања ЕУ ове јесени, следећи неће доћи пре 2015. године“.²²⁾ Но, претећи наставља Кејси, „тада, с новим Европским парламентом и Комисијом, околности за нове пријаве за чланство могу бити много теже“.²³⁾

Европски званичници све су уморнији и незадовољнији ситуацијом у БиХ, те посебно неспремношћу појединих бх. политичких лидера да се договоре о било чему што је добро за ову државу.

«Аваз» на насловној страни 21. септембра под ознаком «аламатно» доноси вест да Мониторинг тим ЕУ преко Резолуције парламентарној скупштини предлаже да се БиХ избаци из Већа Европе.²⁴⁾ Разлог је одсуство суштинског напретка у спровођењу пре-

19) Исто.

20) Исто.

21) Овде треба навести и мишљење неких муслиманских интелектуалаца из Сарајева да се заправо ЕУ „уморила од властите амбиције проширења на цјелину европске географије“. „По порукама из Брисела једна Европа ипак није могућа. Европска политичка бирократија била би најсрећнија да може отказати пријем у пуноправно чланство Европске уније земљама Западног Балкана (изузимајући евентуално Хрватску) а да не изгуби вјеродостојност политичке и економске силе у експанзији.

За нас је резервисан статус варвара, оних који остају изван цивилизацијских зидина и захтјевају сталну империјалну управу, јер како је лијепо навела Карнегијева комисија, Балкан је подручје које није оправдало повјерење великих сила да је способно да се само о себи стара“. Nerzuk Ćurak, *Izveštaj iz periferne zemlje, gramatika geopolitike*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2011, str. 73. Упор.: *Провалился ли европейский эксперимент?*, АСТ, Москва, 2013.

22) Сеад Наумовић, «Јесен вам је задњи воз, интервју са Нејделом Кејсијем», *Дневни аваз*, 5. септембар 2013, стр. 5.

23) Исто.

24) Сеад Наумовић, «БиХ избацују из Вијећа Европе», *Дневни аваз*, 21. септембар 2013, стр. 1. и 5.

суде «Сејдић – Финци», те других преосталих обавеза и обећања. Мониторинг тим предлаже да Парламентарна скупштина загражи од Већа министара да размотри суспензију БиХ, наводи се у нацрту резолуције коју је Веће објавило на свом порталу.

Већ 20. септембра у рубрици «Анализа», «Аваз» доноси чланак С. Наумовића, «БиХ тоне у изолацију», у ком један званичник ЕУ каже: «Шта бисте ви још хтјели? Да дођемо и да вас тучемо? Па, већ сте под санкцијама не само Европске уније, прва је реакција коју смо јуче добили у дипломатским круговима», после најаве да политички лидери из БиХ и 1. октобра неће постићи договор око спровођења пресуде «Сејдић-Финци». Губитак у новцу мери се на око 300 милиона евра, прети се увођењем виза, увећањем броја евра скептичких посланика у Европском парламенту...²⁵⁾

Међу најрадикалнијим политичарима из ЕУ свакако је Дорис Пак, чланица Европског парламента, која у интервјуу «Авазу» тражи да се «казне политичари из БиХ». «Политичаре, а не народ БиХ, треба казнити» - став је Дорис Пак.²⁶⁾

Да је ЕУ више стало до БиХ него политичарима ове државе, сведочи интервју Петера Соренсена, шефа делегације ЕУ, који у интервјуу за „Аваз“ каже: „Нећемо отићи и окренути леђа БиХ“.²⁷⁾

ЕУ је остварила своје претње БиХ и преусмерила 15 милиона евра помоћи косметским Србима, а комесар ЕУ (који је и донео ову одлуку) лобира, према писању „Аваза“ и код ММФ-а и Светске банке да више не дају кредите овој држави, све у циљу како би се ова држава економски изоловала.²⁸⁾

Повремено и амерички политичари се умешају у питање евроинтеграције БиХ, па тако Данијел Сервер, амерички аналитичар и професор Универзитета, истиче да политичари из БиХ не желе у ЕУ, јер се плаше борбе против корупције.²⁹⁾ Али то није разлог, већ жеља да се интегришу са Турском.

25) С. Наумовић, «БиХ тоне у изолацију!», *Дневни аваз*, 20. септембар 2013, стр. 5.

26) Сеад Наумовић, «Казнити политичаре из БиХ, интервју са Дорис Пак», *Дневни аваз*, 28. септембар 2013, стр. 5.

27) Сеад Наумовић, «Нећемо отићи и окренути леђа БиХ», *Дневни аваз*, 6. новембар 2013, стр. 1. и 5.

28) Наумовић, «15 милиона евра иде на Косово», *Дневни аваз*, 2. новембар 2013, стр. 1. и 2.

29) Т. Лазовић, «Многи бх. политичари не желе у ЕУ јер се боје борбе против корупције», *Дневни аваз*, 29. октобар 2013, стр. 5.

Овај тзв. аналитичар у коменатру за свој блог, а који преноси „Аваз“, истиче да ЕУ и даље треба да користи политику „шаргарепе и штапа“, да кад политичари из БиХ нешто ураде у корист интеграција у ЕУ, онда их треба наградити, а кад опструишу интеграције, онда их треба ударити штапом.³⁰⁾

Интересантно је како јавност у БиХ (као и у Србији, нажалост) равнодушно прихвата насиље Запада (штап), односно како се изгубило самопоштовање и затрле елементарне друштвене вредности, које не прихватају понижавање људи, ма од кога оно долазило. Наиме, из Езопових басни (које изгледа деца немају обавезу да читају у основној школи, јер су „неподобне“, а родитељи су ту навику и културу заборавили) јасно је да „не постоји срећа која је изграђена на мукама и понижењима“.³¹⁾

Највећи заговорници уласка БиХ у ЕУ су хрватски политичари, посебно Вјекослав Беванда из ХДЗ-а БиХ и председавајући већа министара („премијер“).³²⁾ У разговору са британским парламентарцима, између осталог, Беванда је 3. октобра 2013. године поновио, по ко зна који пут, „да је за БиХ једини правац ЕУ“.³³⁾

Да ли је турска резервна домовина муслимана из БиХ?

«Ангажман Турске на Балкану», према мишљењу Ненада Кеџмановића, «учиниће је утицајнијом и моћнијом у односу на Европу, која је (још) не прихвата. Овакав развој ситуације примораће САД на приближавање Бошњацима и Албанцима који су опет блиски Турској, а то ће довести до конвергенције турских и америчких интереса. Поред чланства у НАТО-у, други важан инструмент турског утицаја на Балкану представља Организација исламске конференције. Турска је дужна да балканске проблеме енергично износи пред ОИК, али не само као проблем очувања

30) Т. Лазовић, «Освежавајући приступ Брисела», *Дневни аваз*, 23. октобар 2013, стр. 5.

31) У Езоповој басни *Дивљи и питоми магарац* постоји управо овакво наравоучење. „Једнога дана дивљи магарац угледао питомог магарца у заклону. Приближно му се и почео говорити како је срећан, хвалио је његову телесну лепоту и обиље које му је доступно. Недуго затим видео је како натоварен тешко хода испред власника који га је ударао штапом. Поново му се и обратио и рекао: „Ниси срећан како сам помислио. За обиље хране и благодати мораш трпети тешка понижења и мучно радити“.

32) Види: «Извјештај ЕК је реалан, разговор са Вјекославом Бевандом», *Дневни аваз*, 23. октобар 2013, стр. 5.

33) *Дневни аваз*, 4. октобар 2013, стр. 3.

исламско-османског идентитета у региону, већ и као шири проблем који једнако тангира читав исламски свет... Повезивање Албанаца и Бошњака са простором Анадолије наилази на знатне препреке, а без турске заштите Бошњацима и Албанцима прети опасност од губитка културног идентитета, чиме би план њихове ликвидације био успешно приведен крају... Ако Босна данас и поред свега успе да опстане, за то ће бити заслужна два фактора: разилажења између системских сила (УН, ЕУ, НАТО) и психолошка и дипломатска подршка исламског света». ³⁴⁾

Горњи цитат показује колико се „у међувремену“ променила ситуација на Балкану и БиХ. Другим речима, отвара питање „коме царству ће се приволети муслимани БиХ“? ЕУ или Турској³⁵⁾ и да ли се одређеност може препознати у текстовима „Аваза“?

Што се тиче Турске, како смо већ истакли, «Аваз» доноси много мање чланака, али и без негативног предзнака. Позитивни чланци говоре углавном о привредној и културној сарадњи. Вањскотрговинска комора БиХ организовала је и суфинасирала колективни наступ бх. компанија на 21. међународном сајму прехранбене индустрије и паковања хране који се одржава од 5. до 8. септембра 2013. године. На заједничком штанду своје производе представиће седам бх. компанија. ³⁶⁾

Удружење Истамбул, едукационо-културни центар из Сарајева, који организује курсеве турског језика, Кур’ана – суфара и тецевид³⁷⁾, обрадовао је чланове награђним путовањем у Турску. Њих 20 је, између осталог, посетило истамбулску општину Ејуп, где их је примио начелник Исмаил Кавунџу са својим сарадницима. ³⁸⁾

„Аваз“ је популарисао још једну појаву: удају Босанке за Турчина, а посебност ове вести је што су турски премијер и председници били кумови на овом венчању. „Турчин Мухамет Октај Бајрактар и Босанка Мерсиha Халилбеговић, који су у четвр-

34) Ненад Кеџмановић, «Турска и БиХ - поруке из „стратешке дубине“», *Press RS*, 28. мај 2012.

35) Познати руски геополитичар, Александар Дугин, мисли да окретање муслимана са подручја бивше Југославије Турској не значи геополитичку промену, јер је Турска «поуздано оруђе у рукама атланстичких политичара». Самим тим дилема ЕУ или Турска је лажна. Види: Александар Дугин, *Основи геополитике, Геополитичка будућност Русије књ. 1*, Екопрес, Зрењанин, 2004, стр. 395.

36) «БХ. Компаније у Турској», *Дневни аваз*, 5. септембар 2013, стр. 4.

37) Арапски термини за учење писма и правилно читање Курана.

38) Е. И., »Чланови Истамбул ЕКЦ-а боравили у Турској», *Дневни аваз*, 7. септембар 2013, стр. 7.

так упловили у брачне воде у Истамбулу у Турској, своје венчање памтиће и по томе што су им сведоци били председник Турске А. Гул и турски премијер Р. Т. Ердо(г)ан. Младенце је венчао градоначелник Истамбула Кадир Топбасм. Бајрактар је син турског министра околине и урбанизма, а младожења је студирао на Интернационалном универзитету у Сарајеву (турски универзитет) и тамо упознао Мерсику.³⁹⁾

Водећи турски нискотарифни превозник „Pegasus Airlines“ наставља својим путницима да нуди примамљиве понуде. Тако путници из БиХ могу купити карту за Турски код ове авиокомпаније за 39,99 евра (у цену укључени сви порези и таксе).⁴⁰⁾

„Аваз“ своје читаоце обавештава и о томе да је државни министар промета и комуникација Дамир Хаџић (СДП) у Сарајеву разговарао са министром промета, поморства и комуникација Турске Биналијем Јилдирманом о томе да „Железнице Турске“ унајме девет гарнитура бх талго вагона, који се не користе. Вагони су плаћени 66,7 милиона евра 2009. године и све до 2013. године они скупљају прашину.⁴¹⁾

Доста простора „Аваз“ је посветио и „демократским реформама“ актуелног турског премијера Ердо(г)ана, који је укинуо забрану ношења мараме у јавним установама, те омогућавању Курдима да похађају наставу на свом језику (додуше само у приватним школама и о свом трошку).⁴²⁾

„Аваз“ је критички писао о Турцима само једном и то о турској компанији „Yes Energy Systems“, која је желела да преузме нафтне терминале ФБиХ у Плочама на рок од 30 година, али уз чврсте гаранције Владе ФБиХ да се забрани увоз нафтних деривата у ФБиХ бродским прометом терета, осим путем НТФ-а. Турци такође траже, да би могли да испуне све обавезе, да фирма НТФ мора бити предана без икаквих радника и запослених, без икаквих провизија, доприноса или обавеза према њима.⁴³⁾ Аутор је најавио за 12. септембар наставак истраживања са насловом „Ко уводи Турке у НТФ“, али «наставак» није никада објављен.

39) «Гул и Ердоан свједоци на вјенчању Турчина и Босанке», *Дневни аваз*, 2. новембар 2013, стр. 7.

40) *Дневни аваз*, 9. октобра 2012, стр. 19.

41) *Дневни аваз*, 8. октобар 2013, стр. 9.

42) «Ердоан укида забрану ношења мараме у јавним установама», *Дневни аваз*, 1. октобар 2013, стр. 20-21.

43) М. Ашчић, «Турци желе НТФ, али да држе цијело тржиште!», *Дневни аваз*, 11. септембар 2013. стр. 3.

„Аваз“ је објавио као ексклузивни прилог и о бошњачкој елити која у Турској види „резервну домовну“. Аутор чланка је А. Чорбо-Зећо, а наслов прилога је „Бошњачка елита купује виле и станове у Турској“. У чланку се каже да су муслимани из БиХ 2012. године у Турској купили неколико стотина станова. Агенције за продају некретнина у Истанбулу, Измиру и Анталији и другим турским градовима доживљавају прави процват захваљујући потражњи станова из БиХ.⁴⁴⁾ „Према нашим сазнањима, куповина некретнина у Турској хит је међу бошњачком политичком елитом, која на тај начин, далеко од очију бх. јавности, инвестира сумњиво стечени новац“. Даље се у чланку каже: „Како незванично сазнајемо, стан у Турској одавно има Харис Силајдић, почасни предсједник СБиХ. Власник некретнине у Истанбулу је и Бакир Изетбеговић, члан предсједништва БиХ, а онедавно и његов главни финансијски оперативац Амер Буквић, генерални директор ББИ банке.⁴⁵⁾ Стан је, како сазнајемо, купио и Асим Сарајлић, посланик СДА у Парламенту БиХ, као и многи други из сличног политичко-економског кружока“. Закључак новинара је следећи: „Многи сматрају да ти бошњачки политичари на тај начин осигуравају себи и својим породицама „резервну домовину“.“⁴⁶⁾

44) Напред цитирани чланак из „Аваза“, ако су подаци које је објавио тачни, открива потпуну идентификацију лидера муслимана из БиХ са Турцима и исламом. Но, она може имати и други циљ: потпуну дискредитацију кадрова СДА, као и других политичких партија. Једини ко се овде не спомиње је лидер СББ БиХ, Фахрудин Радончић, а он је власник „Аваза“.

45) «Штета ако нисте на ТВ-у видели сјајну сцену са сарајевске улице, која је пре десетак дана емитована у београдској емисији «Утисак недеље». Из омање групе која је из града на Миљацки изражавала подршку демонстрантима на истанбулском тргу Таксим, новинарка је издвојила за кратак интервју једног правог Турчина. И док јој је саговорник, који као професор ради у Сарајеву, објашњавао своје разлоге незадовољства Ердогановом политиком, у кадар је утрчао бошњачки обожавалац турског премијера и вербално насрнуо на њега. «Ко си ти? Шта си ти? Одакле си? Шта то говориш? Како те није срамота! Ми овде волимо Турску. Волимо Ердогана! Иди кући! Иди кући!» - узвикивао је непознати младић и гневно поскакивао око збуњеног Турчина, који је немоћно покушавао да му објасни». Види: Ненад Кеџмановић, «Зашто су Бошњаци у БиХ «већи Турци од Турака»», <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/bosnjaci-u-bih-podrzavaju-erdogana.html>, 18. јун 2013.

46) А. Чорбо-Зећо, «Бошњачка елита купује виле и станове у Турској», *Дневни аваз*, 6. септембар 2013, стр. 4.

*
* * *

Што се, дакле, тиче „Дневног аваз“ и СББ-а БиХ Фахрудина Радончића можемо закључити да овај лист има крајње јасно профилисану политику према Европској унији и Турској. Прву „неприметно“, желећи на тај начин да остави утисак проевропског листа, али је ипак представљајући као насилничку творевину која шамара становнике БиХ, а другу (Турску) повремено популаризује. Наравно, када се појави могућност социјалне и економске неправде чији су узрок Турци, лист уме да ту појаву нападне и жигоше, што се може тумачити социјалном усмереношћу странке.

Из овакве уређивачке политике „Дневног аваз“ може се извести и закључак да проевропска политика СББ-а БиХ Фахрудина Радончића није искрена. Посебно када критикује босанскохерцеговачке политичаре насловима „казнити...“, чиме, уствари, представља себе као и своју партију читаоцима као једину политичку снагу која може да се носи са важним политичким проблемима у БиХ. Другим речима, „Дневни аваз“ инструментализује Европску унију да би популарисао своју партију и свог власника Фахрудина Радончића.

ЛИТЕРАТУРА

- Ашчић, М.: «Турци желе НТФ, али да држе цијело тржиште!», *Дневни аваз*, 11. септембар 2013.
- «Боснија и Герцеговина, ЕС и НАТО», <http://www.bygeo.ru/strany/belgiya/1387-bosniya-i-gercegovina-es-i-nato.html>, 3-04-2012,
- «БХ. Компаније у Турској», *Дневни аваз*, 5. септембар 2013.
- «Гул и Ердоан свједоци на вјенчању Турчина и Босанке», *Дневни аваз*, 2. новембар 2013.
- Дугин, Александар: *Основи геополитике, Геополитичка будућност Русије књ. 1*, Екопрес, Зрењанин, 2004.

- Дучић, Амил: «Нека бх. челници држе до части и покажу резултат», *Дневни аваз*, 13. 9. 2013.
- «Ердоан укида забрану ношења мараме у јавним установама», *Дневни аваз*, 1. октобар 2013.
- Е. И., «Чланови Истамбул ЕКЦ-а боравили у Турској», *Дневни аваз*, 7. септембар 2013.
- «Извјештај ЕК је реалан, разговор са Вјекославом Бевандом», *Дневни аваз*, 23. октобар 2013.
- Изјава број: 01-50-3-180/04 од 18.2.2004. којом председници политичких странака које имају посланике у Парламентарној скупштини БиХ «потврђују своју спремност на политички консензус и даљу демократизацију Босне и Херцеговине у оквиру уставног поретка, ради уласка у Европску унију и Партнерство за мир».
- Кецмановић, Ненад: «Рахметли Алија деценију касније», *Press RS*, 12. новембар 2013.
- Кецмановић, Ненад: «Турска и БиХ - поруке из „стратешке дубине“», *Press RS*, 28. мај 2012.
- Кецмановић, Ненад: «Зашто су Бошњаци у БиХ «већи Турци од Турака»», <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/bosnjaci-u-bih-podrzavaju-erdogana.html>, 18. јун 2013.
- Лазовић, Т.: «Многи бх. политичари не желе у ЕУ јер се боје борбе против корупције», *Дневни аваз*, 29. октобар 2013.
- Лазовић, Т.: «Освежавајући приступ Брисела», *Дневни аваз*, 23. октобар 2013.
- Милошевић, Зоран: *Идентитет Европе – будућност муслимана у Европској унији*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Милошевић, Зоран: *Нежељене интеграције, Срби између неоосманске Турске и атлантистичке Европске уније*, Примапром ДОО, Бања Лука, 2013.
- Милошевић, Зоран, Мировић, Александра: «Етно-конфесионални идентитет Срба у «Дневном авазу»», у зборнику: *Национални идентитет и религија*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Наумовић, С.: «ЕУ ништа не добива враћањем виза», *Дневни аваз*, 14. септембар 2013.

- Наумовић, С.: «Отворена врата за враћање виза!», *Дневни аваз*, 13. Септембар 2013.
- Наумовић, С.: «Новац за БиХ послан на Косово», *Дневни аваз*, 12. Септембар 2013.
- Наумовић, С.: «БиХ избацују из Вијећа Европе», *Дневни аваз*, 21. септембар 2013.
- Наумовић, С.: «БиХ тоне у изолацију!», *Дневни аваз*, 20. септембар 2013.
- Наумовић, С.: «Казнити политичаре из БиХ, интервју са Дорис Пак», *Дневни аваз*, 28. септембар 2013.
- Наумовић, С.: «Нећемо отићи и окренути леђа БиХ», *Дневни аваз*, 6. новембар 2013.
- Наумовић, С.: «15 милиона еура иде на Косово», *Дневни аваз*, 2. новембар 2013.
- Наумовић, С.: «Јесен вам је задњи воз, интервју са Нејцелом Кејсијем», *Дневни аваз*, 5. септембар 2013.
- *Провалился ли европейский эксперимент?*, АСТ, Москва, 2013.
- Програмска декларација СББ БиХ, Сарајево, јун 2010. године, стр. 61. <http://www.sbbbh.ba/uploads/Dokumenti/PROGRAMSKA%20DEKLARACIJA.pdf>
- *Стратегија интегрисања БиХ у ЕУ*, април 2006. Вијеће министара, Сарајево, 2006. http://www.ads.gov.ba/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=2293%3Astrategija-integrisanja-bosne-i-hercegovine-u-evropsku-uniju&catid=56%3Aosnove-evropskih-integracija&Itemid=179&lang=bs
- Topčagić, Osman: «Bosna i Hercegovina na putu ka Evropskoj uniji: postojeće partnerstvo sa nevladinim organizacijama», http://www.dei.gov.ba/direkcija/direktor/govori_intervjui/default.aspx?id=651&langTag=bs-BA
- Ћurak, Nerzuk: *Izveštaj iz periferne zemlje, gramatika geopolitike*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2011.
- Чорбо-Зећо, А.: «Бошњачка елита купује виле и станове у Турској», *Дневни аваз*, 6. септембар 2013.

Zoran Milosevic

COMPARATIVE ANALYSIS OF ATTITUDES OF “DNEVNI AVAZ” ABOUT EUROPEAN UNION AND TURKEY FOR THE PERIOD 1ST SEPTEMBER TO 10TH NOVEMBER 2013

Resume

In recent years, Bosnia and Herzegovina was conflict arena of various interests, and the role of the United States, NATO and the European Union in the former SFR of Yugoslavia is so evident that one can hardly speak of “voluntary participation in the Euro-Atlantic integration.” The United States, NATO and the European Union have “(re) born” of Bosnia and Herzegovina as an independent state within its present borders. They were the chief director of the civil war in Bosnia, the protector of Bosnian Muslims and Croats, and largely determined the outcome of the war. After the signing of the Dayton Peace Agreement in the United States, they created the “independent Bosnia and Herzegovina” in the form of a confederation, which is under the protectorate of the international peacekeeping military force under the command of NATO. In 2004 NATO gave care about B-H to the European Union, which since then has the final word in this formally independent state. Although, the U.S. and European Union during the war supported the Muslims in Bosnia after the war, “it seemed logical to strive for membership in the EU and NATO.” But now, all sides are facing with politicians who have different priorities, and what once seemed logical, today is not.

In recent years, Bosnia and Herzegovina continually was target of criticism of Brussels bureaucracy, although, according to the views recorded in the various documents, accession to the EU political priority of this state born in break-up of Yugoslavia. Aspirations of B-H to acquire full membership in the EU is based on an alleged “broad political consensus.” There were accepted: The Declaration of the special relationship with the EU in 1988 and the decision of the Council of Ministers of B-H, Resolution of the Parliamentary Assembly of the in 1999, and statements of the heads of political parties. In 2003 the Assembly of Parliament of B-H adopted the conclusions that, among other things, most important priority is a full political consensus about EU membership. Crown of all is the adoption of the Strategy of integration in the European Union 2006.

Regardless, the Strategy is document that sets out the objectives to be achieved until full EU membership, it did not provide any deadlines for this goal.

As far as the “Dnevni avaz” and Radoncic’s political party SBB B-H, we can conclude that this papers has radical profiled policy to the European Union and Turkey. Wanting to impress like a pro-European paper, “seamlessly” the EU was “seamlessly” seen as a violent creation, which slaps citizens of B-H, and occasionally popularize Turkey. Of course, when there is a possibility of social injustice which Turkey caused, the paper is able to attack the phenomenon, which can be interpreted like social directivity of party. From this editorial policy of the “Dnevni avaz” it can be concluded that Radoncic’s pro-european politic is not honest. Especially when criticizing bh. politicians headlines like “punish ... “ and so similiar, which, in fact, introduce himrself and his party to readers like unique who can deal with important political problems in Bosnia. In other words, the “Dnevni avaz” instrumentalized European Union to popularize his party and its owner Radoncic .

Key words: European Union, Turkey, Bosnia and Herze-govina, geopolitics, integration, Serbia, Media.